

राज्यातील शाळांमध्ये टप्पाटप्पाने
एकात्मिक व द्विभाषीक पाठ्यपुस्तके
उपलब्ध करून देण्याबाबतचा शासन
निर्णय दि.२३ जून, २०२२
अधिक्रमित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण २०२२ / प्र.क्र ३१/एसडी-६
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: २७ फेब्रुवारी, २०२३

वाचा :

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र.संकीर्ण २०२२/प्र.क्र.३१/एसडी-६,
दि. २३ जून, २०२२.

प्रस्तावना:-

प्राथमिक स्तरापासून विद्यार्थ्यांना इंग्रजी शब्दाची ओळख व्हावी त्याच प्रमाणे शालेय विद्यार्थ्यांच्या दफ्ताराचे ओझे कमी व्हावे या हेतूने राज्यातील सर्व प्राथमिक शाळांमध्ये मराठी आणि उर्दू माध्यमातून शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना टप्पाटप्पाने एकात्मिक व द्विभाषिक पाठ्यपुस्तके उपलब्ध करून देण्याचा निर्णय संदर्भ क्र. १ अन्वये घेण्यात आला होता. त्यानुसार, पाठ्यपुस्तक मंडळाने इयत्ता पहिली व दुसरीच्या विद्यार्थ्यांसाठी एकात्मिक-द्विभाषिक पाठ्यपुस्तकांची निर्मिती करून, इयत्ता पहिलीची पाठ्यपुस्तके शासनाच्या सर्व शाळांमध्ये तसेच इयत्ता दुसरीची पाठ्यपुस्तके केवळ ४८८ आदर्श शाळांमध्ये प्रायोगिक तत्वावर वितरित केली होती.

१. तथापि, एकात्मिक व द्विभाषिक पाठ्यपुस्तकांची अमंलबजावणी करताना खालील बाबी निदर्शनास आल्या आहेत.

१. सदर पाठ्यपुस्तकांच्या अनुषंगाने समाजामध्ये शिक्षण क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या तसेच प्रत्यक्ष अध्यापन करणाऱ्या शिक्षकांशी चर्चा केली असता, द्विभाषिक पद्धतीचा वापर करताना विद्यार्थ्यांना मूळ भाषा शिकण्यात अडचणी येत असल्याचे व त्यामुळे मूळ भाषेचे (प्रादेशिक भाषा / मातृभाषा) शिक्षण योग्य प्रकारे होत नसल्याचे आढळून आले आहे.
२. एकात्मिक व द्विभाषिक पाठ्यपुस्तके ही विशिष्ट सूत्राभोवती (theme) गुंफलेली असल्यामुळे मराठी भाषा, इंग्रजी भाषा व गणित या विषयांची तर्कसंगत मांडणी करताना तसेच व्याकरणाचे शिक्षण देताना अनेक अडचणी येत असल्याचे आढळून आले आहे.
३. निपुण भारत अभियानानुसार नवीन अध्ययन निष्पत्तीचा स्तर निश्चित करण्यात आलेला असून, त्याची अंमलबजावणी पूर्व प्राथमिक (बालवाटिका, बालवाडी व अंगणवाडी) स्तरापासून ते इयत्ता तिसरी पर्यंत करण्यासाठीचे केंद्र शासनाचे निर्देश / सूचना आहेत. तथापि, निपुण भारत अभियानामध्ये नमूद केलेल्या अध्ययन निष्पत्तीच्या स्तरापेक्षा एकात्मिक व द्विभाषिक पाठ्यपुस्तकांसाठी वापरलेल्या अध्ययन निष्पत्तीचा स्तर निम्न दर्जाचा असून जुन्या अभ्यासक्रमावर आधारित आहे.

२. सबब, राज्यातील शाळांमध्ये टप्याटप्याने एकात्मिक व द्विभाषीक पाठ्यपुस्तके उपलब्ध करून देण्याबाबतचा शासन निर्णय अधिक्रमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील शाळांमध्ये टप्याटप्याने एकात्मिक व द्विभाषीक पाठ्यपुस्तके उपलब्ध करून देण्याबाबतचा शासन निर्णय दि.२३ जून, २०२२ याद्वारे अधिक्रमित करण्यात येत आहे.

२. निपुण भारत अभियानानुसार दिलेल्या नवीन अध्ययन निष्पत्तीच्या आधारे अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यांची नव्याने निर्मिती करण्यात आल्यानंतर राज्यातील मराठी आणि उर्दू माध्यमांच्या सर्व शाळांमध्ये इयत्ता पहिली करिता वितरीत एकात्मिक व द्विभाषिक पाठ्यपुस्तके बदलण्याची कार्यवाही संचालक, बालभारती पुणे यांच्याकडून करण्यात येईल.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०२२७१५४१३०५९२१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(इ.मु.काझी)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई,
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव,
३. मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव,
४. मा. अध्यक्ष व मा. उपाध्यक्ष, विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई,
५. मा. सभापती व मा. उपसभापती, विधान सभा, विधान भवन, मुंबई,
६. मा. मंत्री, (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव,
७. मा. राज्यमंत्री, (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव,
८. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
९. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई,
१०. संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे,
११. शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१२. शिक्षण संचालक (प्राथमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१३. संचालक, बालभारती, पुणे,
१४. सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक,
१५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व,

१६. मुख्याधिकारी, नगरपालिका, सर्व,
१७. शिक्षणाधिकारी प्राथमिक/माध्यमिक (सर्व),
१८. प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (सर्व),
१९. प्रशासन अधिकारी, महानगरपालिका (सर्व),
२०. कक्ष अधिकारी (एसडी-४), शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय मुंबई,
२१. निवडनस्ती (कार्या.एसडी-६).